

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวคริสต์ บ้านสองคอน อำเภอท่าวานใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

Social Space Construction of the Christians in Song Khon Village, Wan Yai District, Mukdahan Province

ชัยวิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์ * Chaiwiwat Wongsawat

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวคริสต์ ในชุมชนชาวคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก บ้านสองคอน ตำบลโป่งขาม อำเภอท่าวานใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่า มีรูปแบบการสร้างพื้นที่ทางสังคม ผ่านเรื่องเล่าจาก ความทรงจำที่สืบทอดต่อกันมา การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และพื้นที่แห่งความทรงจำให้เป็นพื้นที่สาธารณะ การปรับเปลี่ยนความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาให้มีลักษณะ เป็นวัฒนธรรมพันทาง โดยใช้วิธีการผสมผสานทางวัฒนธรรม การประยุกต์พิธีกรรมและความเชื่อ ให้คนทุกศาสนาสามารถเข้าร่วมได้ ปฏิบัติการต่างๆ เหล่านี้ได้ช่วยให้คนคริสต์ บ้านสองคอนได้แสดงอัตลักษณ์เพื่อให้คนทั่วไปรับรู้ เข้าใจถึงที่มา ตลอดจนเกิดการยอมรับจากคนที่อยู่นอกชุมชน อันเป็นวิธีการของกลุ่มคนที่มีชีวิตเผชิญอยู่กับสภาวะชายขอบภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

คำสำคัญ: การสร้างพื้นที่ทางสังคม, ชาวคริสต์, คนชายขอบ

*อาจารย์ ดร. หัวหน้าสำนักวิจัยและศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิต วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

*Lecturer, Dr. Director of Lifelong Learning For Informal Education, Mukdahan Community College

Abstract

This article aimed to study social space construction of the Roman Catholics in Song Khon Village, Wan Yai District, Mukdahan Province. Results found that social space was constructed by the narratives influenced by antecedent memories, the transformation of sacred space and fields of care to public space, the adjustment of religious beliefs and rituals as hybrid cultures. These actions have accomplished through the integration of culture and the application of beliefs and rituals for the participation of other people from all religions. All practices could encourage villagers' representation of identity in order to receive perception, understanding and acceptance from external people. This strategy is useful for the villagers to survive and protect their dignity due to marginalization under power relations.

Keywords: *Social space construction, Christian, Marginal people*

บทนำ

มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งไม่เฉพาะความสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์เท่านั้นแต่รวมไปถึงความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน เพราะคนกำเนิดจากหลายเผ่าพันธุ์ มีความแตกต่างทางพันธุกรรมอาศัยอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมต่างกัน ต่างได้รับการหล่อหลอม การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และกระบวนการการปลูกฝัง (Internalization) ทำให้ผู้คนต่างก็มีบุคลิกและวิถีการดำเนินชีวิตที่หลากหลายในชีวิตประจำวัน เมื่อเรามีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นมากขึ้นก็ยิ่งพบความแตกต่างระหว่างตนกับคนอื่นมากขึ้นตามไปด้วย แนวคิดจากนักจิตวิทยาสังคม Erik H. Erikson (1968 : 55) มองว่าแต่เดิมนั้นคนเป็นสัตว์ประเภทเดียวกัน แต่ได้แบ่งแยกตัวเองออกเป็นชาติ เป็นเผ่า วรรณะ ชนชั้น ศาสนา และอุดมการณ์ที่ต่างกัน ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2545 : 4) กล่าวถึงเรื่องความแตกต่างนี้ว่า มักจะถูกมองด้วยการประเมินคุณค่าว่าเป็นเรื่องของความผิดปกติ ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของสังคม และเป็นตัวปัญหาในสังคม ซึ่งควรจะแก้ไขให้หมดไป มนุษย์ยังมีความคิดที่จะแยกคนอื่นออกจากตนเองหรือแยกคนอื่นออกจากพวกตน จึงมีคำว่า คนอื่น คนกลุ่มใหญ่ คนส่วนน้อย ชนเผ่า ชาวเขา ชาวพื้นราบ คนเมือง คนชนบท คนพิการ คนด้อยโอกาส หญิงอาชีพพิเศษ เพศที่สาม ชาวนอกนา จนถึงคำว่า คนชายขอบ เป็นต้น ซึ่ง อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2554) กล่าวว่า การที่เรามองคนอื่น ว่าเป็น “คนอื่น” ไม่ใช่ “พวกเรา” ก่อให้เกิดภาวะของการเป็นคนชายขอบขึ้นมาได้ นอกจากนี้ สุริชัย หวันแก้ว (2550 : 89) กล่าวว่าปัจจัยจากยุคของการกำเนิดรัฐชาติ ยุคของการพัฒนาและยุคโลกาภิวัตน์ พิจารณาร่วมกับด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การศึกษา วัฒนธรรม ฯลฯ ทั้งที่ต้องการและไม่ต้องการให้เป็นและเกิดขึ้นกับเขาเหล่านั้น นำไปสู่การเป็นคนชายขอบ

จากแนวคิดที่กล่าวมานี้ จะเห็นความสอดคล้องกันว่าการเป็นคนชายขอบเกิดขึ้นจากการมองคนอื่นว่าไม่เหมือนเรา หรือเกิดจากการที่บุคคลนั้นเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแล้วถูกสังคมกำหนดว่าเป็นส่วนเกิน เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าความต่างในการนับถือศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่ความเป็นชายขอบ บางกรณีกลับกลายเป็นความต่างที่น่าไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรง จากบทความ Culture, Identity and Conflict in Asia and Southeast Asia (Aurel Croissant and Christoph Trinn. 2009 : 13-43) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้การวิเคราะห์จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่เป็นปัญหาทางวัฒนธรรมที่

ประกอบด้วยภาษา ศาสนา และประวัติศาสตร์ของชาติที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย เช่น ในอินโดนีเซีย ไทย และเมียนมาร์ที่ยังคงความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาความขัดแย้งภายในทวีปเอเชียที่เพิ่มขึ้นชัดเจนช่วงหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปี 1965 และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มสูงมากขึ้นกว่าภูมิภาคอื่นๆ ของเอเชีย ปัญหาที่พบส่วนมากจะมีลักษณะคล้ายสงครามมากกว่าการก่อความไม่สงบภายในบ้านเมือง กลายเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกยากที่รัฐจะจัดการ ตัวอย่างเช่น ปัญหาที่ชาวอาละ ประเทศอินโดนีเซีย ใช้ข้ออ้างทางวัฒนธรรมมาต่อสู้กับรัฐบาล และในเมียนมาร์รัฐบาลพยายามทำให้ทุกคนเป็นพม่า ปราบปรามชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม ทำให้มีการสู้รบภายในประเทศอย่างไม่จบสิ้น ส่วนปัญหาในประเทศไทย ประชากรใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากนับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษายาวีและเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุลต่านปัตตานี ในขณะที่ประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธและพูดภาษาไทย จึงเกิดความรุนแรงในพื้นที่เมื่อมีการผนวกอาณาจักรสุลต่านปัตตานีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย และเมื่อปี ค.ศ. 2004 ความรุนแรงได้ยกระดับขึ้นเป็นลักษณะคล้ายสงคราม สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปัญหายกระดับความรุนแรงขึ้นไปอีก คือ ความพยายามในการบริหารจัดการภูมิภาคต่างๆ ให้เป็นแบบเดี่ยว ละเลยวัฒนธรรมที่หลากหลาย ปัญหาเหล่านี้ยังไม่ได้รับการคลี่คลายไปในทางที่ดี เกิดภาวะชายขอบขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นปัญหาที่คนทั่วไปรับรู้และมีการนำเสนอทางสื่อต่างๆ หลายรูปแบบ

เรื่องราวที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นกรณีความเป็นชายขอบที่เกิดจากความต่างทางศาสนาซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทย เป็นตัวอย่างของการเป็นชนชายขอบที่นำไปสู่ความขัดแย้งขั้นรุนแรงกับภาครัฐที่ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย แต่มีปฏิบัติการที่นำไปสู่การคลี่คลายปัญหา ที่ชุมชนขนาดใหญ่ของชาวบ้านบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เป็นหมู่บ้านชาวคริสต์ที่อยู่ท่ามกลางหมู่บ้านชาวพุทธ หมู่บ้านนี้มีศาสนสถานของศาสนาคริสต์ขนาดใหญ่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จากการศึกษาเบื้องต้นพบข้อมูลที่ทำให้เห็นถึงการเผชิญกับภาวะชายขอบ เกิดความขัดแย้งรุนแรงกับภาครัฐ และมีการคลี่คลายปัญหาโดยผ่านปฏิบัติการหลากหลายรูปแบบ

ชุมชนชาวคริสต์บ้านสองคอน: คนชายขอบในระยะเริ่มแรก

ชุมชนชาวคริสต์บ้านสองคอน เกิดจากคนต่างถิ่น ต่างที่มา อพยพมาอยู่รวมกัน ในปี พ.ศ. 2425 มีคนจำนวนสี่กลุ่มจากพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ กลุ่มขุขันธ์ กลุ่มนายแก้วหวางศ์ กลุ่มนายป้อม และกลุ่มท้าวไชยะแสง ทั้งสี่กลุ่มนี้เข้ามาเพื่อหักร้างถางพง หาท่าน้ำกินแห่งใหม่ก่อนที่จะมีบาทหลวงมาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ แต่เมื่อพวกเขาเข้ามาอยู่ก็มีคนป่วยและ

ตาย เชื่อกันว่าเกิดจากผีป่าและอำนาจลึกลับ ด้วยความกลัวโรคภัย ไม่มีทางออก เมื่อมีนายฮ้อย (พ่อค้าเร่) แนะนำว่าคุณพ่อ (บาทหลวง) ฝรั่งเศสมีความสามารถปราบผีได้ พวกเขาจึงไปเชิญมาปราบผี เมื่อคุณพ่อ (บาทหลวง) เข้ามาก็ได้รักษาโรคและสอนให้เลิกเชื่อเรื่องผี ชาวบ้านจึงเกิดความศรัทธาเลิกล้มผีเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ แม้ว่าการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนกลุ่มนี้ไม่ได้เกิดจากภาวะจำยอมหรือเป็นคนชายขอบ แต่พวกเขาได้กลายมาเป็นคนชายขอบจากการนับถือศาสนา ในระยะต่อมาเมื่อมีข่าวลือว่าบ้านสองคอนมีคุณพ่อบาทหลวงใจดีก็มีคนบางกลุ่มอพยพเข้ามาเนื่องจากมีปัญหากจากบ้านเดิม เผลอญกับภาวะที่แตกต่างจากคนทั่วไป ได้แก่

1) กลุ่มที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบ ในสังคมอีสานทั่วไปที่เชื่อเรื่องปอบก็จะหยิบยกความเป็นปอบมาเป็นเหตุผลหลักในการตั้งข้อรังเกียจเพื่อหาทางกีดกันคนที่ไม่เข้าสังคมออกจากกลุ่ม

2) กลุ่มคนข่า คนญไท คนลาว จากบ้านวังอ่างคำ ผังซ้ายแม่น้ำโขง หลบหนีการถูกเกณฑ์แรงงานของฝรั่งเศส

3) กลุ่มทาส ที่คุณพ่อไปไถ่ตัวมา รวมทั้งพวกที่หนีการจับกุมจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจากเมืองมุกดาหาร

ในสังคมอีสานไม่ว่าจะเป็นคนชาติพันธุ์ลาวล้านช้าง หรือชาติพันธุ์อื่นๆ ในพื้นที่ภาคอีสานที่นับถือผีหรือนับถือพุทธศาสนาและเชื่อเรื่องผี ยังคงมีความเชื่อเรื่องปอบ แต่จากทรรศนะของนิธิ เอียวศรีวงศ์ คำว่า “ปอบ” คือการลงโทษทางสังคมของคนอีสานคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบคือคนที่ไม่คบหาสมาคมกับเพื่อน ก็จะถูกไล่อินหมู่บ้านว่าเป็นปอบและในที่สุดก็จะอยู่ในหมู่บ้านนั้นไม่ได้ ต้องย้ายหนีออกไป เหล่านี้คือการต่อสู้ทั้งสิ้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2551 : 2) ปอบจึงไม่ใช่ภูตหรือวิญญาณแต่คนทั่วไปก็เกิดความกลัวและรังเกียจ จึงนิยมเรียกกันว่า ผีปอบ

กรณีกลุ่มต่อมา คนข่า คนญไท คนลาว จากบ้านวังอ่างคำ ผังซ้ายแม่น้ำโขง หลบหนีการถูกเกณฑ์ไปเป็นทาส จากการสืบหาข้อมูลพบว่ามีคนกลุ่มนี้ที่ยังมีชีวิตมาถึงปัจจุบัน เช่น แม่แต่ม่าขันทอง (ขันทอง ไม่มีนามสกุล, สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2557) แม่แต่ม่าขันทองเป็นคนญไท ในช่วงที่ฝั่งลาวเกิดศึกสงคราม เกิดความขัดแย้งการสู้รบระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์ (ลาว) ซึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายมาจากชาวลาวในเวียดนามเหนือกับรัฐบาลลาวในระบอบกษัตริย์ เรียกกันว่า ฝ่ายขวา ฝ่ายซ้าย ต่างก็ได้รับการสนับสนุนจากมหาอำนาจแห่งสงครามเย็น แต่ละฝ่ายต่างต้องการกำลังพล จึงมีการกวาดต้อนผู้คนไปเป็นแรงงาน เป็นทหาร ทำให้ผู้คนกลัวความตาย ต้องอพยพหนีข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งไทย คนกลุ่มนี้เมื่อเข้ามาอยู่พื้นที่บ้านสองคอนในช่วงแรกๆ มาขออาศัยอยู่กับ

เจ้าของถิ่นเดิม ช่วยทำไร่ไถนา เจ้าของนาให้ที่อยู่ที่ดินโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ต่อมาบางคนก็แต่งงานมีลูกหลาน ออกเรือนกลายเป็นชาวบ้านสองคอนโดยปริยาย กลุ่มนี้ไม่มีสัญชาติไทยและไม่มีชื่อในระบบทะเบียนราษฎรของไทย แต่พวกเขาสามารถดำเนินชีวิต ทำมาหากินตามปกติได้ ความเป็นชายขอบของคนหรือกลุ่มคนเหล่านี้เกิดจากสาเหตุหรือปัจจัยทางการเมืองจึงเข้ามาลี้ภัยต่างถิ่น การเป็นผู้อพยพย่อมไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับเจ้าของถิ่น เจ้าของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามด้วยความที่กลุ่มคนอพยพเหล่านี้ มีความต่างจากกรณีของคนเขมร กะเหรี่ยง หรือมอญ ทั้งในเชิงปริมาณที่น้อยกว่าจึงไม่ได้เข้ามาสร้างความยุ่งยากลำบากใจให้รัฐและเจ้าของถิ่นเดิม พวกเขาอยู่ในวงจำกัด คือ เข้าไปขออาศัยอยู่กับครอบครัว สยามหรือรัฐไทยไม่ได้ก่อสร้างที่พักพิงหรือศูนย์อพยพให้เป็นการเฉพาะ และในเชิงคุณลักษณะของพวกเขาที่ไม่แตกต่างจากเจ้าของถิ่นมากนัก กล่าวคือ อยู่ภายใต้วัฒนธรรมแบบล้านช้างเหมือนกัน และสามารถสื่อสารเข้าใจกันด้วยภาษาลาวจึงมีความกลมกลืนกับเจ้าของถิ่นเดิมได้ไม่ยากนัก ความเป็นชายขอบของคนกลุ่มนี้จึงกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันกับคนคริสต์บ้านสองคอนที่ถือสัญชาติไทย

กรณีต่อมา เป็นกลุ่มทาส ที่คุณพ่อ (บาทหลวง) ไปไถ่ตัวมา รวมทั้งคนที่มีความผิด หนีการจับกุมจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจากเมืองมุกดาหาร ซึ่งพ่อเผ่าสีลา ว่องไว (สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2557) ได้เล่าว่าขณะที่พ่อเผ่าสีลาอยู่ในวัยเด็ก ย่าของพ่อเผ่าสีลาเล่าว่า ย่าเป็นคนบ้านนาโพธิ์ เมืองมุกดาหาร (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร) ย่าได้ถูกคนกุลาซื้อตัวมาขายต่อให้เป็นทาสของเศรษฐีในเมืองมุกดาหารต่อมา คุณพ่อ (บาทหลวง) ชาเวียร์ ไปซื้อ (ไถ่) ตัวมาพร้อมเพื่อนอีกหลายคน เมื่อมาอยู่บ้านสองคอนก็เข้ารับนับถือศาสนาคริสต์

เรื่องเล่าเกี่ยวกับการซื้อชายทาสนี้สอดคล้องกับบันทึกของเอเตียน แอมอนิเยร์ (Etienne Aymonier. 2000 : 94) ซึ่งมีความเชี่ยวชาญและความสนใจด้านศิลปวัฒนธรรม โบราณสถานในกัมพูชา ลาว และไทย ในราวปี พ.ศ. 2462-2467 เขาและคณะได้เดินทางเข้ามายังประเทศกัมพูชา ลาว และภาคอีสานของประเทศไทย แอมอนิเยร์ ได้กล่าวถึงบ้านมุกหรือบางมุก ซึ่งน่าจะหมายถึงมุกดาหาร ว่าที่นั่นเป็นตลาดค้าทาส ค้าโค และกระบือ โดยมีคนกุลา คนพม่า เป็นผู้มาซื้อทั้งโค กระบือ และทาสไปขายต่อ พ่อเผ่าสีลาไม่สามารถระบุจำนวนกลุ่มคนนี้ได้ บอกเพียงว่าเป็นคนกลุ่มใหญ่ของบ้านสองคอน พ่อเผ่าสีลา ว่องไว (สัมภาษณ์ 24 กรกฎาคม 2557) เล่าไว้สอดคล้องกันว่า การก่อตั้งวัดในระยะแรกตั้งชื่อว่าวัดพระแม่ไถ่ทาส เพราะคุณพ่อ (บาทหลวง) ชาเวียร์ เกโก ได้ไถ่ตัวทาสมาจากเมืองมุกดาหาร รวมทั้งมีคนที่หนีการจับกุมจากการทำผิดมาขออาศัยอยู่ในวัดด้วย ในช่วงเวลานั้นบ้านสองคอน ยังเป็นพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร การเดินทางจากเมืองมุกดาหาร

มาที่บ้านสองคอนต้องเดิน ซี่มา หรือพายเรือทวนสายน้ำโขงขึ้นมา ต้องอาศัยความชำนาญ คนท้องถิ่นเท่านั้นจึงจะสามารถเดินทางโดยวิธีนี้ได้ ทำให้เจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองไม่สามารถตามมาจับกุมผู้ทำผิดไปลงโทษได้

เมื่อคนที่เผชิญปัญหาจากชุมชนเดิมอพยพมาอยู่รวมกัน เกิดการหลอมรวมโดย มีวัดคาทอลิกเป็นศูนย์กลางพวกเขาจึงกลายเป็นคนบ้านสองคอน ที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก แนวคิดเกี่ยวกับการนับถือศาสนาจากการหาสิ่งยึดเหนี่ยวหรือ ที่พึ่งทางจิต เพราะมนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม ท่ามกลางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ที่มีความแปรปรวน มนุษย์จึงต้องเผชิญกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดความสุข ความพอใจ และความทุกข์ ความไม่พอใจ ทำให้ เกิดความเชื่อ ข้อปฏิบัติ ข้อห้าม ที่คิดว่าจะสามารถช่วยให้เกิดความสุข ความพอใจขึ้นมาสำหรับตนเองและเพื่อนร่วมสังคม เมื่อคนบ้านสองคอนเข้ารับนับถือศาสนาคริสต์ในช่วง นั้นเริ่มมีการแบ่งเส้นเขตแดนไทย-ลาว โดยใช้แม่น้ำโขง พวกเขามีความสัมพันธ์ที่ดีกับ ภาครัฐไทยมาระยะหนึ่ง มีกระบวนการจากภาครัฐที่ทำให้พวกเขาเป็น “คนไทย” คือ แต่เดิม พวกเขาไม่มีนามสกุลเมื่อมีการตั้งนามสกุล นายอำเภอมุกดาหาร ก็ตั้งนามสกุลให้พวกเขา เหมือนกันทั้งหมดบ้าน คือ “ว่องไว” เพราะมีที่มาจากบุคลิกลักษณะที่เป็นคนพุดง่ายใจคล่อง มีจิตอาสา เก่ง และเชี่ยวชาญในการพายเรือ ถ่อแพทวนสายน้ำโขง พวกเขาได้รับความ ไว้วางใจให้รับใช้ภาครัฐที่ทำให้พวกเขารับส่งคน คนบ้านอื่นไม่สามารถทำได้เพราะสายน้ำโขง ซึ่งเป็นมหานทีแห่งเอเชียบูรพาไหลเชื่อมรวกและมีอันตราย

ชุมชนชาวคริสต์บ้านสองคอน: คนชายขอบในระยะที่สอง

ความสัมพันธ์ที่ดีกับภาครัฐ การมีนามสกุลน่าจะนำไปสู่การคลี่คลายความเป็นชาย ขอบของรัฐไทย แต่กลับไม่ราบรื่นในระยะต่อมา ด้วยเหตุที่สยามหรือรัฐไทยมีวาทกรรมว่า ด้วยศาสนาประจำชาติ ความพยายามที่จะสร้างชาติโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม สถาปนา อุดมการณ์ “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” และนโยบายที่โดดเด่นอีกหนึ่งเรื่องคือการทยอยออก ประกาศ “รัฐนิยม” 12 ฉบับ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2544 : 187) มีเหตุการณ์สำคัญที่หมู่บ้าน สองคอน คือรัฐไทยส่งตำรวจเข้ามาพยายามทำการหลายอย่าง เพื่อจะทำให้คนคริสต์บ้าน สองคอนเปลี่ยนมานับถือและเลื่อมใสในศาสนาพุทธ ทำให้เห็นความสอดคล้องกับแนวคิด ของผู้นำในยุคนี้คือการทำให้คนในรัฐไทยเชื่อผู้นำ และสอดคล้องกับตอนหนึ่งในประกาศ รัฐนิยมฉบับที่ 2 ความว่า “...ชนชาติไทยต้องไม่ทำตนเป็นตัวแทนหรือเป็นปากเสียงของ ต่างชาติ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติไทย ต้องไม่ออกเสียงหรือแสดงตนเข้าข้าง ต่างชาติในกรณีที่เป็นปัญหาระหว่างชาติ การกระทำเช่นนั้นเป็นการทรยศต่อชาติ...” (กรม

โฆษณาการ. 2484 : 3) คนที่นับถือศาสนาคริสต์จึงถูกกล่าวหาว่านับถือศาสนาของฝรั่งจึงถูกมองจากภาครัฐไทยว่าไม่สมควรถูกนับเป็นคนไทย เนื่องจากศาสนาคริสต์ได้เข้ามาในยุคจักรวรรดินิยมของชาติมหาอำนาจที่ล่าเมืองขึ้นแผ่ขยายดินแดน และแสวงหาทรัพยากรให้กับประเทศของตน ขณะนั้นกัมพูชา เวียดนาม และลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงได้เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสแล้ว ประเทศฝรั่งเศสได้จัดตั้งสมาคมเพื่อเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการล่าเมืองขึ้น ปัจจุบันส่งผลให้รัฐบาลไทยมีความหวาดระแวงจึงมีมาตรการในการต่อต้าน

วันที่ 28 พฤศจิกายน 1940 (พ.ศ. 2483) รัฐบาลได้ประกาศขับไล่ักบวชในคริสต์ศาสนาออกนอกประเทศ (วรุณสิริ สุจินดา. 2546 : 68) ในรายงานของพระสังฆราชกุแอง ประมุขมิสซังลาว (1925-1945) ลงวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1941 จากจดหมายเหตุของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ได้สรุปสถานการณ์ไว้ว่า

“...อันดับต่อไป หลังจากการเดินทางออกจากประเทศไทยของเรา การเบียดเบียนศาสนาเริ่มขึ้น คำสั่งที่บอกว่า ‘ประชาชนชาวไทยมีเพียงศาสนาเดียวคือศาสนาพุทธ’ กรมการรักษาดินแดนซึ่งประกอบไปด้วยเยาวชนส่วนใหญ่ซึ่งมาจากโรงเรียนธรรมดาและเยาวชนที่มาจากแรงงาน กลุ่มเยาวชนแห่งชาติได้รวมตัวกันเป็นผู้จัดการเรื่องราวต่างๆ และเป็นเพชรฆาต เขาก็ปล่อยให้พวกเยาวชนเหล่านี้ดำเนินการไป อันดับต่อไป พวกเขาก็จะจัดการกับพวกพระสงฆ์ วัด และวัดน้อยต่างๆ...”

นอกจากคุณพ่อเปาโล บาทหลวงชาวฝรั่งเศส ที่บ้านสองคอนยังมีครูฟิลลิป สีฟอง อ่อนพิทักษ์ เป็นครูสอนศาสนา ที่ชาวบ้านรัก ศรัทธา เชื่อฟัง และเป็นที่พักของชาวบ้าน จึงถูกตำรวจไทยลงไปฆ่า ครูสีฟองเป็นคนชาติพันธุ์ลาว ที่เรียนศาสนาคริสต์จนมีความเข้าใจถ่องแท้ จากที่เป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชนคริสต์บ้านสองคอน นอกจากบาทหลวงชาวต่างชาติ จากเรื่องนี้มีมุมมองที่ผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นเป็นประเด็นที่บ่งชี้ว่าเรื่องนี้มีความเกี่ยวข้องกับสังคมและการเมืองก็คือ ผู้นำทางศาสนาที่เป็นคนพื้นเมืองมีบทบาทและความสำคัญต่อคนในชุมชนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทยแต่นับถือศาสนาอิสลามหรือคริสต์ ซึ่งถือได้ว่ามีไซศาสนาประจำชาติ หรือมีความต่างจากสังคมกระแสหลัก คนในชุมชนเหล่านี้จะเคารพเชื่อฟังผู้นำทางศาสนาที่เป็นคนพื้นเมืองมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยความใกล้ชิดทางชาติพันธุ์ ความเชื่อและแนวคิดที่ถือได้ว่าเขาเป็นพวกเดียวกัน ภาวะความเป็นผู้นำของครูสีฟอง อาจจะทำให้คนคริสต์บ้านสองคอนเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทยต่อไป จึงเป็นเหตุผลการตำรวจซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาลต้องใช้วิธีการกำจัดครูสีฟองในที่สุด ชาวบ้านได้ตอบโต้การกระทำของตำรวจ โดยผู้หญิงแต่งกายแบบคริสต์ คือ มีผ้าคลุมศีรษะ สวมกระโปรงเพื่อให้ต่างจากชาวพุทธอีสานที่นุ่งผ้าถุง และ

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

ยืนยันหนักแน่นว่าจะไม่เปลี่ยนศาสนา ในทรศนะของอาหรับท์ กาญจนพันธ์ (2547 : 20) กล่าวไว้ว่าการพิจารณาความเป็นชายขอบนอกจากจะพิจารณาเกี่ยวกับการเลือกกำหนด สถานการณ์ให้ตัวเอง ไม่เป็นผู้ถูกกระทำในสถานการณ์นั้น ยังต้องพิจารณารูปแบบ วิธีการ ในการตอบโต้ในบางเงื่อนไข

บางสถานการณ์การตอบโต้ในลักษณะนี้ทำให้ตำรวจไทยสังหารหมู่ทั้งเด็กและผู้หญิง จำนวน 7 คน เมื่อ พ.ศ. 2483 (จี ว่องไว, สัมภาษณ์ 24 กรกฎาคม 2557) เหตุการณ์นี้คือ การเบียดขับให้คนคริสต์บ้านสองคอนกลายเป็นคนชายขอบอีกครั้งหนึ่ง โดยเรื่องสังหารหมู่เป็นประวัติศาสตร์บาดแผล ตอกย้ำความเป็นคนชายขอบของคนคริสต์ บ้านสองคอนในระยะต่อมา ในภาวะความเป็นคนชายขอบการอยู่ร่วมกับคนส่วนใหญ่ ท่ามกลางวัฒนธรรมศูนย์กลางหรือการทำให้คนส่วนใหญ่ยอมรับเป็นเรื่องสำคัญ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2546 : 16) กล่าวว่าความพยายามที่จะขอรอดของคนชายขอบในสังคมบริโภคนิยมเป็นศูนย์กลาง จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ดิ้นรนต่อรองกับสังคมและวัฒนธรรมศูนย์กลางอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับ Woodward (1997: 21) ที่มองอัตลักษณ์ในลักษณะที่ไม่ตายตัว (fixity) แต่มีความเลื่อนไหล (fluidity) ได้เปิดโอกาสให้สามารถพิจารณาอัตลักษณ์ ในแง่มุมการช่วงชิง (contestations) การเปลี่ยนรูปแบบใหม่ (reformulation) การสร้างใหม่ (reinvention) และการต่อต้าน (resistance) จึงทำให้คนชายขอบพยายามสร้างอัตลักษณ์หรือสร้างตัวตนให้คนในสังคมยอมรับ มนุษย์เกิดมาย่อมต้องการการยอมรับหรือการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในมุมมองของนักมานุษยวิทยา ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการต่อต้าน รวมทั้งมีแนวคิดที่เน้นบทบาทของผู้อ่อนแอในฐานะผู้ถูกกระทำทางสังคม วัฒนธรรม เป็นพื้นที่ของการต่อสู้ (Contested terrain) เพื่อแย่งชิงอำนาจ และความมีตัวตนของคนกลุ่มต่างๆ (ยศ สันตสมบัติ. 2548 : 2) การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย ทำให้เกิดเรื่องเล่าและประวัติศาสตร์ที่เกิดจาก กลุ่มคนที่มีอุดมการณ์แนวคิดต่างกันมีเนื้อหาต่างกันไป เรื่องเล่าต่างๆ ทำให้เกิดความเชื่อที่นำไปสู่พิธีกรรมและการปรับตัว

สักการสถาน พระมหาราชาแห่งมรณะสักขี ประเทศไทย

เรื่องเล่าและความทรงจำ: การสร้างพื้นที่ทางสังคม

เหตุการณ์ความรุนแรงผ่านไปหลายปี กระทั่ง พ.ศ. 2532 องค์การทางศาสนาได้สถาปนาสถานที่สังหารหมู่ขึ้นเป็นมรณสักขี ตามความเชื่อศาสนสถานแห่งนี้เป็นโบสถ์คริสต์ขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ เป็นสถานที่รองรับการแสวงบุญ รองรับการฟื้นฟูจิตใจ ส่งเสริมความศรัทธาสำหรับคริสตชนที่มาเป็นหมู่คณะและส่วนตัว เป็นศูนย์กลางบริการกิจกรรมคาทอลิกในพื้นที่สมเด็จพระสันตะปาปาจอห์นปอลที่ 2 ได้ประกาศเทิดเกียรติคนทั้งเจ็ดที่ถูกสังหารหมู่เป็น “บุญราศี” (The Blessed/Beautification) เป็นผู้มียุญอยู่ในสวรรค์กับพระเจ้า ควรแก่การเคารพยกย่อง ถือเป็นแบบอย่างและภวานาธิษฐานขอความช่วยเหลือ ส่วนนี้เป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากกระบวนการขององค์การทางศาสนา แต่นอกจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับนามสกุล “ว่องไว” เรื่องการฆ่าครูสีฟอง เรื่องการสังหารหมู่ ยังมีเรื่องเล่าอื่นๆ ที่นำเสนอเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นประเด็นการนำเรื่องเล่ามาใช้ประโยชน์ให้พวกเขามีตัวตน มีพื้นที่ทางสังคม ดังต่อไปนี้

เรื่องตำรวจลือกับสาวหลอย ตำรวจลือ เป็นหัวหน้าคณะตำรวจที่เป็นตัวแทนของรัฐไทย ส่วนสาวหลอยเป็นคนคริสต์บ้านสองคอนที่ตำรวจลือรู้สึกชอบพอต้องการได้มาเป็นภรรยา แต่สาวหลอยไม่ชอบตำรวจลือจึงเสนอข้อแลกเปลี่ยนว่าถ้าได้สาวหลอยมาเป็นภรรยาจะยอมให้ชาวบ้านนับถือศาสนาคริสต์ต่อไป ชาวบ้านยังไม่เชื่อ ตำรวจลือจึงขู่ว่าจะฆ่าพ่อ แม่ และสาวหลอย รวมทั้งผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านกลัวโดนฆ่าเหมือนครูสีฟอง จึงยอมยกสาวหลอยให้ไปเป็นภรรยาของตำรวจลือ โดยไม่สมัครใจ แต่การเสียสละของสาวหลอยยังไม่สามารถทำให้ตำรวจลือชมเชยชาวบ้านแต่อย่างใด

ชุดความทรงจำเรื่อง หลังตำนานสังหารหมู่ หลังจากที่มีการสังหารหมู่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของผู้ตาย ความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา มีเหตุการณ์ประหลาดเกิดขึ้นเป็นเรื่องเล่าย่อยๆ ที่สนับสนุนว่าศาสนาคริสต์มีความศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เรื่อง คาถาพรหมสีหน้าตอนที่ครูสีฟองถูกลวงไปฆ่าไม่มีผู้รู้เห็นเหตุการณ์จริง เพราะมีเพียงครูสีฟองและตำรวจลือที่ไปด้วยกัน พ่อแม่จี้ ว่องไว (สัมภาษณ์ 24 กรกฎาคม 2557) ผู้ที่เกิดทันยุคนั้นเล่าว่าตำรวจลือมาคุยโอ้อวดและเยาะเย้ยว่าก่อนที่เขาจะยิงครูสีฟอง ครูได้ร้องขอชีวิตและทำสัญลักษณ์มหากาฬเพื่อให้พระเจ้าคุ้มครอง (ตำรวจลือเรียกคาถาพรหมสีหน้า) แต่คาถาก็ไม่สามารถคุ้มครองชีวิตได้ เรื่อง ปีนดำน เหตุการณ์สังหารหมู่ ไม่ได้เป็นแค่เรื่องสะเทือนขวัญเพียงอย่างเดียว แต่มีเรื่องศักดิ์สิทธิ์ที่เล่าต่อๆ กันมาว่ากระสุนปืนดำนและยิงพลาด ทั้งที่ตำรวจเตรียมปืนและบรรจุกระสุนมาเป็นอย่างดี แต่เมื่อยิงแม่ (ซิสเตอร์) อักแนส พิลลา ทิพย์สุข ถึงสามนัด นัดแรกกระสุนด้าน นัดที่สองกระสุนปืนไม่โดนจุดสำคัญ

จึงไม่ตาย และชาวบ้านก็เล่าว่าก่อนตายแม่อักแนส ได้กล่าวคำทำนายว่าศาสนาคริสต์ จะรุ่งเรืองอย่างมากที่บ้านสองคอน ตำรวจจึงยิงนัดที่สามโดนจุดสำคัญ แม่อักแนสจึงขาด ใจตาย ส่วนเด็กหญิงสอนที่ช้ออาสาพลีชีพ ตำรวจยิงพลาด รอดตาย จึงมีเรื่องเล่าว่าเป็น ปาฏิหาริย์หรือพระเจ้ายังไม่รับเอาชีวิต

เรื่อง ผีคั่นคอกญา จากการแข่งขันและโน้มน้าวให้ชาวบ้านเปลี่ยนมานับถือศาสนา พุทธ ทำให้เกิดกิจกรรมทางศาสนาพุทธ เช่น การนำชาวบ้านไปโกนศีรษะบวชในพุทธศาสนา การพาชาวบ้านไปสักการะพระธาตุพนม การนิมนต์พระมาประพรมน้ำมนต์ บัตรังควาน ทำบุญตักบาตร เทศนาสั่งสอนโดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา พระภิกษุที่มาเทศนาชื่อว่า “ญาคุเอียง” (พระภิกษุเกี๋ยง) แต่ญาคุเกิดความหวาดระแวงว่าคนคริสต์บ้านสองคอน จะผสมยาพิษมาในอาหาร ขณะที่เทศนาสั่งสอนเกิดอาการไอและอาเจียนออกมาเป็นเลือด จนไม่สามารถเทศนาต่อไปได้ ชาวบ้านเล่าลือว่า ผีผู้พลีชีพ หรือผู้ถูกสังหารหมู่มาบีบคอ จนเลือดออกต้องเดินทางกลับวัดในที่สุด

เรื่อง บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ บ้านสองคอนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง แต่โดยสภาพดินและ ภูมิอากาศของพื้นที่ก็ไม่ต่างจากหมู่บ้านในภูมิภาคอีสานของไทยโดยทั่วไป หลังจากฤดู เก็บเกี่ยวผ่านไปบ้านสองคอนก็มีสภาพแห้งแล้ง ปัญหาสามัญที่คนในพื้นที่อีสานของรัฐ ไทยประสบในช่วงฤดูแล้งคือขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ บริเวณทุ่งนาที่อยู่ติดวัดทางตะวัน ตกเฉียงเหนือมีบ่อน้ำตื้นที่ชาวบ้านขุดด้วยแรงคนไว้อาศัยน้ำดื่ม น้ำใช้ แต่ก็ไม่เพียงพอ กับความต้องการของชาวบ้าน สภาพของบ่อน้ำเริ่มต้นเพราะมีดินจากปากบ่อไหลลง ชาวบ้านมีความเดือดร้อนมาก มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับบ่อน้ำตื้นแห่งนี้ว่า นายจันทร์ ว่องไว เขาเป็นผู้เคร่งศาสนาคริสต์ เป็นบุคคลหนึ่งที่ต่อต้านการกระทำของตำรวจไทย ในที่ช่วง เกิดเหตุการณ์เบียดเบียนศาสนา เขาได้นำคัมภีร์และปูชนียวัตถุในศาสนาคริสต์ไปฝังดิน ไว้ และแกล้งทำเป็นคนเสียดสี จึงถูกจับให้บวชในพุทธศาสนา ไปจำพรรษาที่หมู่บ้านใกล้เคียง แต่บวชได้ไม่นานนักก็สึกออกมาอยู่ที่บ้านสองคอน รัยนั้นชาวบ้านเริ่มขาดแคลน น้ำดื่ม น้ำใช้ นายจันทร์ฝันว่าผู้ตายมาบอกให้ไปรองเอาน้ำดื่มที่บ่อน้ำตื้น และให้กระจายข่าว ชาวบ้านหาภาชนะไปรองน้ำ ตื่นเช้าเขาก็รีบไปดูปรากฏว่าเป็นจริงเหมือนในความฝัน คน ทั้งหมู่บ้านจึงรีบมารองน้ำไว้ดื่ม พวกเขาจึงเชื่อว่าบ่อน้ำแห่งนี้เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่พระเจ้า ได้ประทานมาเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และร่วมกันตั้งชื่อว่าบ่อน้ำมาร์ตี้ร์ หรือน้ำ “มาละดี” ตามสำเนียงลาวล้านช้าง เพื่ออ้างอิงถึงผู้ตายจากการสังหารหมู่ การมีบ่อน้ำ ศักดิ์สิทธิ์ทำให้พวกเขาได้ปฏิบัติกรณำน้ำมาบรรจุขวดให้คนทั่วไปบูชา (จำหน่าย) นำไปดื่มกินหรือรักษาโรคแล้วแต่จิตจะอธิษฐาน

เรื่อง กรรมสนอง ตายเหมือนสุนัข ตำรวจคณะแรกที่เข้ามาข่มขู่ชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสังหารหมู่ ต่อมาภายหลังพวกเขาต่างฝันร้ายได้รับผลกระทบและตายด้วยความทรมาณ ชะตากรรมและความตายของตำรวจเหล่านั้น เหมือนกับจะสะท้อนหรือผูกโยงให้เห็นความเชื่อเรื่อง “กฎแห่งกรรม” ดังนี้ ตำรวจลือ หัวหน้าคณะ ได้ไปอยู่กับภรรยาคนใหม่ที่อำเภอตากแห หลายปีต่อมาก็ป่วยด้วยโรคหัวใจก่อนจะตายมีความเจ็บปวดทรมาณมากและเขาได้เอ่ยปากขอโทษกรรมจากผู้ถูกสังหารหมู่ ส่วนตำรวจคนหนึ่งรับคำสั่งจากตำรวจลือ ได้ทำตัวอันธพาลข้ามน้ำโขงไปปล้นชาวบ้านท่าหัวช้างทางฝั่งซ้ายสุดท้ายก็ถูกชาวบ้านจับตัวใช้เชือกผูกคอตายไปรอบหมู่บ้านจนขาดใจตายอย่างทรมาณ ในที่สุด ส่วนตำรวจคนอื่นๆ ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำก็ตายตามอายุขัย แต่ช่วงบั้นปลายของชีวิตตำรวจคนหนึ่งก็ฝันเห็นคนที่ถูกสังหารจึงชักชวนเพื่อนที่ร่วมคณะ เดินทางไปขอขมากับบาทหลวงที่ทำแร่ เพื่อขอโทษกรรม

เรื่อง บุญราศี เรื่องนี้จัดเป็นเรื่องเอกหรือเรื่องหลักที่ดำเนินสืบเนื่องมาทำให้เกิดปฏิบัติการทางสังคมหลายอย่าง การตายของบุญราศีทั้ง 7 คน ถือว่าไม่ปกติเพราะถูกยิงตาย ชาวบ้านทั่วไปเรียกคนตายที่ไม่ปกติ ผิดธรรมชาติว่า “ผีตายโหง” จากการให้ความหมายแบบชาวบ้าน ผีตายโหง คือ คนที่เสียชีวิตอย่างปัจจุบันทันด่วน แบบไม่ปกติ ไม่เป็นไปตามอายุขัย หรือไม่ใช่ตายจากการเจ็บป่วย จากสถานะผีตายโหงที่มีความน่ากลัว ก็ได้ถูกยกระดับด้วยวาทกรรมทางศาสนาคริสต์ให้เป็นผู้พลีชีพและเป็น “มาละตี” หรือ มาร์ตี้ (Martyr) จากการถูกกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นรุนแรง ทำให้เรื่องนี้ได้ถูกนำเสนอเป็น เรื่องเล่า และส่งผ่านเรื่องราวไปสู่องค์กรทางศาสนาในระดับสากล จนกลายเป็น “บุญราศี” ในที่สุด การมีสถานะที่ศักดิ์สิทธิ์จึงมีเรื่องของความอัศจรรย์และการนับถือ ศรัทธาของคน คริสต์และคนต่างศาสนา คนคริสต์บ้านสองคอนจึงใช้เรื่องนี้เป็นหลักในการนำเสนอภาพของศาสนาที่พวกเขา นับถือ ปฏิบัติการเรื่อง “บุญราศี” จึงเป็นปฏิบัติการที่ชอติตมาสืบสภาวะปัจจุบันและมุ่งหวังให้บุญราศีได้รับการสถาปนาเป็นนักบุญ ซึ่งอยู่ในสถานะที่สูงที่สุดที่เป็นตัวแทนของพระเจ้า

เรื่องราวหรือตำนานที่ถูกหยิบยกมา บางส่วนเป็นความทรงจำที่พวกเขาภูมิใจ บางส่วนเป็นบาดแผลและเรื่องราวเหล่านี้มีส่วนในการก่ออัตลักษณ์ การปลูกฝังแนวคิด ความเชื่อและอุดมการณ์คนคริสต์บ้านสองคอน (รุ่นใหม่) เป็น “พื้นที่แห่งความทรงจำ” (Sites of memory) ที่ถูกสร้างขึ้นแทนภาพในอดีตที่ไม่สามารถหวนคืนได้อีก เป็นพลวัตการสร้างตัวตนของคนคริสต์บ้านสองคอน ความทรงจำนี้จะบอกว่าเราเป็นใครมาจากไหน (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. 2553 : 28) ซึ่งประสบการณ์ของปัจเจกมีทั้งกรณีความสัมพันธ์กับคนในสังคม การทำกิจกรรมใดๆ หรืออยู่ในเหตุการณ์ร่วมกันจนเกิดเป็นความทรงจำร่วมของคนในสังคม

การจดจำจะเกี่ยวข้องกับการหลอมรวมภาพลักษณ์และอุดมคติจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้เกิดเป็น “พื้นที่ความทรงจำ” (sites of memory) ที่มาจากปัจเจกชนกับกลุ่มสังคม ทั้งนี้ Maurice Halbwachs (1992 : 38) ให้ความหมายของความทรงจำร่วมทางสังคมว่าเป็นเรื่องราวที่ว่าจิตใจทำงานไปด้วยกันอย่างไรในสังคม และจิตใจจัดการอย่างไรกับสิ่งที่ถูกวางโครงสร้างเป็นที่เรียบร้อยแล้วโดยการจัดการของสังคมจนกลายเป็นเรื่องปกติ เพราะความทรงจำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นตลอดระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เมื่อบุคคลเปลี่ยน อัตลักษณ์ความทรงจำก็แปรเปลี่ยนไป ในขณะที่เดียวกันเมื่อความทรงจำเปลี่ยนอัตลักษณ์ก็เปลี่ยน ความทรงจำมีลักษณะที่เปิดพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ดังเห็นได้ชัดจากเรื่องเล่าที่ว่าตำรวจคุณ จากที่เคยเป็นตำรวจของไทย ได้ทำตัวเป็นอันธพาลไปปล้นชาวบ้านทางฝั่งชายแม่น้ำโขงจนถูกจับตัวมาผูกคอตายไปรอบหมู่บ้านตายอย่างทรมาน เรื่องเล่านี้ได้แสดงถึงการสะท้อนแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่คาดไม่ถึงว่าจะเกิดขึ้นได้ แต่เรื่องเล่าก็ได้ทำบทบาทให้คนคริสต์บ้านสองคอนเป็นผู้มีคุณธรรมที่ไม่จองเวร ความตายของตำรวจเป็นผลจากกฎแห่งกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมของคนชาติพันธุ์ลาวล้านช้าง

ความทรงจำจึงเป็นสิ่งที่กำหนดได้ยากกว่าจะเป็นอย่างไร การเปลี่ยนแปลงในความไม่แน่นอนนี้เอง ทำให้บุคคลสามารถที่จะแปรเปลี่ยนตัวเองให้กลายเป็นบุคคลใหม่ได้ (Kearney, 1998 อ้างถึงในธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2543 : 153) ความทรงจำร่วมของคนในสังคมก่อให้เกิดเอกภาพในสังคม ทำให้สังคม “มีเรื่องเล่า” ซึ่งสามารถหล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์ทางสังคมขึ้น (Maurice Halbwachs. 1992 : 54) และอัตลักษณ์เหล่านี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความเป็นชุมชน อันมีพื้นที่ประวัติศาสตร์ร่วมกัน ดังปรากฏเห็นความเป็นชุมชนคริสต์บ้านสองคอนในปัจจุบัน ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องรับฟังและใส่ใจเรื่องเล่าในทรรชนะของอรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2552 : 30) ได้กล่าวไว้ว่า ประวัติศาสตร์จะต้องเปิดพื้นที่ให้แก่คนทั้งหมดในสังคมได้ร่วมกันเป็นเจ้าของอดีตนั้นๆ (The past belong to us all) ถ้าประวัติศาสตร์ไม่เปิดพื้นที่ให้แก่คนทุกกลุ่มก็ย่อมจะทำให้กลุ่มคนที่ถูกกีดกันออกจากประวัติศาสตร์หาทางสร้าง “ความทรงจำร่วม” ของตนขึ้นมา และเมื่อใดที่คนกลุ่มนี้ประสบกับปัญหาจากการกดขี่ขูดรีดหรือการทำร้ายในรูปแบบใดๆ ก็ตาม พวกเขา ก็จะแปรเปลี่ยนความทรงจำร่วมนั้นๆ ให้มีลักษณะที่จะช่วยสร้างความชอบธรรมให้แก่ปฏิบัติการทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อตอบสนองปัญหาที่พวกเขาเผชิญอยู่

จากทรรชนะเหล่านี้จึงมีความสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนคริสต์บ้านสองคอน เพราะพวกเขาเป็นคนที่ถูกรัฐไทยตีตราว่านับถือศาสนาที่ไม่ใช่ศาสนาประจำชาติ จึงทำให้ประวัติศาสตร์ของพวกเขาไม่ใช่ประวัติศาสตร์ที่คนส่วนใหญ่รู้จักหรือยอมรับ

ประวัติศาสตร์ของพวกเขาจึงเป็นประวัติศาสตร์ที่มาจากเรื่องเล่าและความทรงจำที่ถูกนำมาอธิบายประกอบการปฏิบัติการทางสังคม การให้ความหมาย การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่มีการให้นิยามและมีเรื่องราวของความศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เปิดสำหรับทุกคน ทุกศาสนา ได้แก่ มรณสักขี (วัด) ป่าศักดิ์สิทธิ์ (ป่าช้า) บุญราศีห้องพระธาตุ (ห้องเก็บอัฐิ) และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีสาระที่ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1) การนิยาม “วัด” และ “ป่าศักดิ์สิทธิ์” ศาสนสถานหรือสักการสถานที่มีชื่อเรียกเป็นทางการค่อนข้างยาว แม้จะมีชื่อย่อว่า “มรณสักขี” ก็ยังเป็นภาษาทางการที่ไม่คุ้นเคยและดูลึกลับน่ากลัว จึงถูกคนคริสต์เรียกเป็นภาษาท้องถิ่นว่า วัด เพื่อการเปิดเป็นสถานที่ที่ให้ทุกคนเข้าถึง ไม่ใช่สถานที่ที่ต้องห้าม ป่าช้าหรือสุสานฝังศพ ถูกเรียกว่า ป่าศักดิ์สิทธิ์ เพื่อยังผลต่อการดึงดูดผู้คนทุกศาสนาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำบุญ การสักการบูชาบนบาน เช่นไหว้ ขอพร พื้นที่วัดและป่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ชลิ่งและอลังการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีรำลึกบุญราศี แห่งพระธาตุ และเสกป่าศักดิ์สิทธิ์

ป่าศักดิ์สิทธิ์

2) การนิยามและการสถาปนา “บุญราศี” ตามแบบฉบับท้องถิ่น ช่วงเวลาหลังจากเกิดเหตุการณ์สังหารหมู่ในปี ค.ศ.1940 (พ.ศ. 2483) มาจนถึงการสถาปนาเป็นบุญราศีในปี ค.ศ.1989 (พ.ศ. 2532) ทั้งช่วงห่างถึง 49 ปี แต่การดำรงอยู่ของความเป็น “ของศักดิ์สิทธิ์” ในแบบฉบับลาวล้านช้างได้เกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้นและดำรงมายาวนาน เชื่อมโยงกับการเป็นบุญราศีได้อย่างแนบเนียน ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ได้แก่ การถากเก็บขอนไม้ที่หนึ่งฟิงขณะถูกยิงเป็นของศักดิ์สิทธิ์ประจำตัว ประจำบ้าน การบนบาน เช่นไหว้ ขอพรให้บุญราศีดลบันดาลให้ผู้ขอพรสมปรารถนา การจัดทำหนังสืออนุสรณ์รำลึกบุญราศี และครบรอบการตั้งหมู่บ้านไว้จำหน่ายให้ผู้สนใจทั่วไป มีการจัดทำของที่ระลึกและปุษยนียวัตถุต่างๆ เช่น เหรียญบุญราศี สร้อยข้อมือ โดยให้สิทธิเสรีกับทุกคน ทุกศาสนาในการสั่ง

จองไว้บูชา ยังมีการจัดทำสื่อ เช่น แผ่นวีซีดีบันทึกการแสดงแสง สี เสียง รำลึกบุญราศี เพื่อเผยแพร่เรื่องราวบุญราศี นำมาจำหน่ายในงานรำลึกบุญราศีที่ผู้คนต่างศาสนาก็สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมรำลึกสักการะได้เช่นกัน

3) การนิยาม “พระธาตุ” กระดูกหรืออัฐิของบุญราศี ได้ถูกนำมาจากสุสาน บรรจุในโลงแก้วที่มีหุ่นขี้ผึ้งของบุญราศีทั้ง 7 รวมอยู่ในห้องเดียวกัน เรียกว่า “ห้องพระธาตุ” เป็นห้องที่เปิดไว้ตลอดเวลา มีป้ายบอกที่หน้าวัดเพื่อดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว มีสมุดขอพรสำหรับผู้ที่เข้ามากราบไหว้วางไว้ที่หน้าห้องเพื่อเชื่อมโยงความศักดิ์สิทธิ์ของ “พระธาตุ” กับ “บุญราศี” เข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น

4) การสร้างและนิยาม “บ่อน้ำมาร์ตีย์” จากบ่อน้ำต้นธรรมชาติที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคของชาวบ้านที่อยู่ใกล้บริเวณวัด ถูกสร้างและให้นิยามว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถรักษาโรคต่างๆ ได้ตามจิตอธิษฐาน จึงถูกกันไว้เป็นพื้นที่หวงห้าม ไม่ให้ทั้งรัฐ (ที่จะตัดถนนผ่าน) และผู้คนที่จรรู้กล้าพื้นที่เข้ามา บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ถูกสร้างมูลค่าโดยมีรูปปั้นบุญราศีทั้ง 7 ไว้ด้านหน้า ทำป้ายที่สวยงาม และนำน้ำมาบรรจุขวดจำหน่ายในราคาที่สูงกว่าน้ำดื่มทั่วไป มีจำหน่ายเฉพาะในวาระพิเศษเช่นในงานรำลึกบุญราศีเท่านั้น

5) ปฏิบัติการสร้างพื้นที่บนโลกสมัยใหม่หรือสังคมออนไลน์ คนสมัยใหม่มีรูปแบบการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยหลากหลายรูปแบบ คนคริสต์บ้านสองคอนจึงจัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์วัดและชุมชนของตน ไม่มีข้อจำกัดใดๆ ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลทุกพื้นที่ ทุกส่วนในเว็บไซต์ ทั้งสามารถดาวน์โหลดข้อมูลที่เป็นภาพ บทสวด เอกสารได้อย่างเสรีที่ www.songkhon.org หรืออีกช่องทางหนึ่งคือ ทางเฟซบุ๊ก (Facebook) ผู้สนใจสามารถส่งจองสื่อ ของที่ระลึก และปฐมนิยัตถุทางเว็บไซต์ จัดส่งทางไปรษณีย์

6) ปฏิบัติการตลาดนัดสองคอน คนคริสต์บ้านสองคอนไป “วัด” ทุกเช้าวันอาทิตย์ กรรมการอภิบาลวัดได้จัดพื้นที่ถนนหน้าวัดให้เป็นตลาดนัด ที่พ่อค้า แม่ค้าทั้งชาวไทย ชาวลาว กางเต็นท์และวางสินค้าเป็นตลาดนัดในท้องถิ่นชนบทที่มีขนาดใหญ่และมีคนซื้อขายจำนวนมาก ทั้งในวันอาทิตย์ปกติและในวาระที่มีการจัดพิธีกรรมพิเศษ เช่น รำลึกบุญราศี เทศกาลคริสต์มาส ตลาดนัดจะช่วยดึงดูดผู้คนทั้งในท้องถิ่น ต่างถิ่นให้มาร่วมพิธีกรรม รับรู้ เรียนรู้ศึกษาเรื่องราวของพวกเขาไปในตัว เห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในพิธีกรรม เพื่อย้ำความศักดิ์สิทธิ์ ความสำคัญของกลุ่มคนและศาสนาคริสต์ที่พวกเขานับถือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญ ภายใต้นแนวคิดเรื่องทางเลือก (choice) ดั้งที่ธเนศ วงศ์ยานนาวา (2552 : 64) กล่าวว่าเพราะความหลากหลายทำให้ทางเลือกบังเกิดขึ้น ดำรงอยู่และมีอนาคตต่อไปได้

บทสรุป

ชุมชนชาวคริสต์บ้านสองคอนหาวิธีการปฏิบัติตัวให้คนอื่นยอมรับภายใต้ความเป็น “ไทย” ในบริบทสังคมแบบลาวอีสานและภายใต้การปกครองของรัฐไทย ที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการผสมผสานทางวัฒนธรรมของคนคริสต์บ้านสองคอนกับชุมชนรอบข้างและวัฒนธรรมศูนย์กลาง ในบริบทพหุลักษณะทางวัฒนธรรม บรรดาประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่จัดให้มีขึ้นที่บ้านสองคอน นอกเหนือจากการดำเนินตามจารีตความเชื่อแบบคริสต์ จึงมีปฏิบัติการให้มีความเป็นพื้นทางเนื่องจากการอยู่ท่ามกลางหมู่บ้านคนพุทธที่มีความเชื่อเคารพธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีसाง เทวดา ปฏิบัติการที่เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ถูกปรับให้เหมาะสม มีความเป็นท้องถิ่น บูรณาการกับความเป็นชาติที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ เพื่อดึงดูด “คนนอก” ให้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมอีกลักษณะหนึ่ง ในบริบทพหุลักษณะทางวัฒนธรรมและความเป็นรัฐชาติ ที่มีพระพุทธรูปเป็นหลักหรือศาสนาประจำชาติ รูปแบบการผสมผสานทางวัฒนธรรมในบริบทพหุลักษณะทางวัฒนธรรมมีดังนี้

1) การปรับเปลี่ยนความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาให้มีลักษณะเป็น “วัฒนธรรมพื้นทาง” ได้แก่ การให้ความสำคัญกับบุญราศีในฐานะปูชนียบุคคล มีงานรำลึกบุญราศีและวันคริสต์มาส ซึ่งมีทั้งการเซ่นไหว้ การบิณฑบาต ขอมพร การทำบุญ ทำทาน และที่สำคัญมีการปลุกเสกวัตถุมงคลที่สื่อความหมายเชิดชูให้บุญราศีเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำหรับทุกคน ทุกศาสนา

2) ปฏิบัติการทำบุญทำทาน การประดิษฐ์และประยุกต์ประเพณีพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ให้มีความเป็นพื้นทาง เช่น การสิ้นสุดวันถือศีลตลอด เรียกว่า “บุญบั้งกา” หรือ “ออกพรรษาคริสต์” มีการบริจาคเงินทำบุญ ทำต๋นดอกเงิน ไม่ต่างจากคนพุทธ เรียกเทศกาลคริสต์มาสว่า “บุญบ้าน” หรือ “บุญคริสต์มาส” จัดพิธีกรรม ขบวนแห่ดาวในเทศกาลคริสต์มาส เชิญชวนให้มาร่วมกิจกรรมสนุกสนานในวันคริสต์มาสที่บ้านสองคอนว่า “เชิญมาเอาบุญบ้าน” คำว่า “บุญ” ของคนชาติพันธุ์ลาวหรือชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมลาวล้านช้างในแถบลุ่มน้ำโขง เป็นคำที่มีความหมายในทางมงคล จึงพบว่าทุกพิธีกรรมไม่ว่าจะมาจากความเชื่อแบบผี แบบพุทธ หรือเชื่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ชาวบ้านจะเรียกว่า “บุญ” ในงานบุญจึงมีทั้งการทำบุญ ทำทาน เพื่อสนองความเชื่อเรื่องทำดีได้ดี การเกิดใหม่ในภพภูมิที่ดี และการอยู่ร่วมกับพระเจ้าบนสวรรค์ นอกจากการทำบุญทำทาน ยังมีงานเลี้ยง ทำอาหารพิเศษ และดื่มเฉลิมฉลอง มีขบวนแห่ดาวที่สวยงาม มีซานตาคลอส

แจกขนม แห่และพ้อนรำกลองยาวแบบลาวล้านช้าง จัดกิจกรรมบันเทิงและนันทนาการ เช่น พ้อนรำ จัดมหกรรมสรรพที่ขึ้นชอขมาแสดง ที่สำคัญขบวนแห่ของพวกเขาดั้งตันจาก ชุมชนอื่นแห่กลับมาที่ชุมชนของตน เป็นนัยว่าเชิญชวนให้ผู้คนจากชุมชนอื่น “ตามไปดู” สถานที่ พิธีกรรม และวัฒนธรรมของพวกเขา

3) การสร้างปูชนียวัตถุหรือวัตถุมงคล สืบเนื่องจากการนิยามและการสถาปนา “บุญราศี” ตามแบบฉบับท้องถิ่น เนื่องจากคนท้องถิ่นและคนไทยทั่วไปมีความเชื่อเรื่องสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ คนคริสต์บ้านสองคอนจึงหาวิธีการที่เหมาะสม สำหรับให้คนต่างศาสนาได้เข้าถึง “บุญราศี” ในรูปแบบวัตถุมงคล

จากเรื่องราวของชุมชนชาวคริสต์บ้านสองคอน นับเป็นกระบวนการของคนที ครั้งหนึ่งเคยเป็นคนชายขอบ แต่ปฏิบัติกรต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งมีทั้งการนิยาม การประดิษฐ์ และการประยุกต์ ส่งผลให้พวกเขาสามารถก้าวผ่านเรื่องราวความขัดแย้ง สู่ความสมานฉันท์กับผู้คนในชุมชนรอบข้าง สามารถเข้าถึงนโยบายของรัฐ เช่น การส่งเสริม การท่องเที่ยว ภาพของบ้านสองคอนในปัจจุบัน จึงเป็นพื้นที่ที่จะเป็นกรณีตัวอย่างของการ คลี่คลายความขัดแย้งที่รุนแรงได้ดีอีกกรณีหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมโฆษณาการ. (2498). **ประมวลรัฐนิยมและระเบียบวัฒนธรรมแห่งชาติ**. พระนคร: พานิชสุภผล.
- ชั้นทอง (ไม่มีนามสกุล). (22 ตุลาคม 2559). **สัมภาษณ์**. ราษฎร. บ้านนาแกน้อย ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร.
- จี ว่องไว. (24 กรกฎาคม 2559). **สัมภาษณ์**. ราษฎร. บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). **ประวัติศาสตร์การเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2543). **อภัยวิถี: เทววิทยาทางการเมือง ความทรงจำและความหลงลืมของประวัติศาสตร์ไทย**. *รัฐศาสตร์สาร*, 22(1), 130-183.
- _____. (2552). **ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สมมติ. นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2551). **วนิดากับคนจน-การต่อสู้ของคนรากหญ้า อดีต ปัจจุบัน อนาคต**. ใน *งานรำลึก 100 วัน วนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์*. อุบลราชธานี: สมัชชาคนจน ร่วมกับเครือข่ายสมัชชาผู้เดือดร้อนจากโครงการพัฒนาของรัฐ.
- ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล. (2545). **ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย: เอกสารวิชาการลำดับที่ 24**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). **อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรุณสิริ สุจินดา. (2546). **สิทธิมนุษยชนใน ส.ป.ป.ลาว: กรณีศึกษาเสรีภาพทางศาสนาของคริสตชนนิกายโปรเตสแตนต์ระหว่าง ค.ศ.1975-2000**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สีลา ว่องไว. (30 มีนาคม 2559). **สัมภาษณ์**. ราษฎร. บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). **คนชายขอบ จากความคิดสู่ความจริง**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (4 มีนาคม 2553). **ความทรงจำร่วมและความรุนแรง**. *หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ*, หน้า 22.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2547). **ตัวตนของคนชายขอบ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Aurel Croissant and Christoph Trinn. (2009). Culture, Identity and Conflict in Asia and Southeast Asia. **ASIEN**, Jan 2009. S, 13-43.

Aymonier Étienne. (2000). **Isan Travels: Northeast Thailand's Economy in 1883-1884**. Bangkok: White Lotus Press.

Erikson Erik H. (1968). **Identity: Youth and Crisis**. New York: Norton.

Halbwachs Maurice. (1992). The localization of Memories in Lewis (ed). **Collective Memory**. Chicago: The University of Chicago Press.

